

G. Komoróczy Emőke

A XVI. századi „egyházdoktorok”

E viharos történelmi idők egyik fontos vallásmegújító személyisége volt a spanyol *Loyola* városában született *Szt. Ignác* (1491–1556); aki 26 évesen maga is kardot rántott a franciák ellen; de súlyosan megsebesülvén, élete is veszélybe került. A kórházban, ahol apácák ápolták, a szentek életéről szóló könyveket adtak a kezébe – s őt eltöltötte a belső béke: miért is ne lehetne ő is szent? A sok szenvedés egyre közelebb vitte Istenhez: Szent Péterhez könyörgött, hogy járjon közbe gyógyulásáért. Meggyónt, megáldozott, s jobban lett. Felgyógyultával Istent helyezte élete középpontjába; zarándokútra indult, s életgyónást végzett; majd Manrézába ment (spanyol lelkigyakorlatos ház), s a beteget, szegényeket kezdte látogatni; gyerekeket tanított hittanra. Egy alkalommal a szentmisén az egész oltárt beborító különleges Fényt látott – ekkor ismerte fel, hogy az Oltáriszentség: a legnagyobb ajándék az Úrtól; s elhatározta, hogy imádásának szenteli egész életét. Szigorú böjtölésben, vezeklésben, remeteségben töltve egy esztendő, lelkigyakorlatos könyvén dolgozott; amely aztán csakhamar elterjedt az egész világon (mindmáig sikerrel használják, nemcsak a szerzetesek, hanem komolyabb önismeretre vágyó laikusok is). Alapeszméje: a világ két, egymással küzdő táborra oszlik – szabad akarattal, teljes felelősségünkkel döntenünk kell, hogy melyikhez (Istenéhez, avagy Luciferéhez) akarunk-e tartozni (halálunk után azt kapjuk, amit választottunk). Beszél a Pokolról, a Mennyről és Jézus életéről; s hangsúlyozza: Istennek hálával tartozunk, hogy gyónhatunk, megtisztulhatunk a bűneinktől, s magunkhoz vehetjük Jézus szent testét.

Mivel szellemi tapasztalatait másoknak is továbbadta, a spanyol inkvizíció szemében „gyanús” lett, megvizsgálták tanait. Perbe nem fogták, csupán azt tanácsolták neki: végezze el a teológiát, szenteltesse pappá magát, s akkor majd taníthat. Ignác tehát Párizsba ment, s a Sorbonne-on talált hat férfit, akik hozzá hasonlóan gondolkodtak (egyikük, Fáber Péter már pap volt); s szent esküvessel megalapították *Jézus Társaságát*. Szegénységi-tisztasági-engedelmisségi fogadalmat tettek az Oltáriszentség előtt. A párizsi egyetem erősen „konzervatív” tanítási metódusát nem kedvelték, elutasították a skolasztikát; de a ferences és bencés kolostorokban sokan tanították az újteológiát; a Társaság tagjai tehát sűrűbben látogatták eme kolostorokat, mint a Sorbonne teológiai fakultását. Ignác így erőteljesen kiállt a mindennapi szentáldozás védelmében, az első keresztyényekre hivatkozva; s végül is mind a hatan pappá szenteltették magukat és a pápa rendelkezésére bízta további sorsukat (vö.: Nemes Ödön SJ: *IMA és ÉLET*. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 2002. – *Szt. Ignác lelkigyakorlatos könyvéről*).

Ignácot Velencében szentelték pappá (1537); s 1538 karácsonyán mutatta be első szentmiséjét. Két év múlva a pápa megadta a megerősítést a rendi közösség megalapításához. Egyesületet hoztak létre az Oltáriszentség tiszteletére; a mindennapos szemlélődő imát és szentáldozást helyezve előtérbe. A szabályokat is lefektették, s ettől kezdve használhatták a Jézus Társasága (Jezsuita Rend) elnevezést (később az egyesületi forma a rend laikus ágaként működött tovább); s elkezdheték az *Eucharisztia-központú evangelizációt*. Hirdették: aki gyakran áldozik, az nem eshet halálos bűnbe. A napi szentáldozás apostoli hagyomány – hangoztatták; a nagyobb közösségben végzett ima, hálaadás pedig erősíti a hitet. 1539-ben a Férfiegyület tagjait Ignác arra ösztönözte, hogy adják tovább ezt a kezdeményezést másoknak is; erejüket, képességeiket, akarataikat állítsák Teremtőjük szolgálatába, így építve Isten Országát. A népi vallásossággal szemben türelmesek voltak; sőt, a testi vezeklés túlzásaitól is óvták az 'egyszerű' embereket – annál szigorúbbak voltak önmagukkal szemben. „Vigyázzatok, nehogy a Szentek tisztelete és a hozzájuk való imádkozás elgyöngítse az isten iránti imádatot! – figyelmeztették egymást. Viszont a Mária-kultuszt, a rózsafüzérezést ők is támogatták; s elismerték a 15 titkon való *elmélkedés* fontosságát, Mária közbenjáró szerepét, a gyógyítás ajándékát, a Miasszonyunk-zsolozsma fontosságát stb. (vö.: Katona István: *Loyolai Szt. Ignác*. In: *A szentek köztünk járnak*. Marana Tha, 2020. 70–81.).

A *jezsuiták* a korban hódító teológiai rendszereket (Aquinói Szt. Tamás, az „Angyali Doktor” *Summa theologiae* című alapművét, a ferences teológiát, Rotterdami Erasmus és a humanisták munkáit, a Domonkos Rend teológiai szemléletét) sok tekintetben elfogadták; viszont a *skolasztikától elhatárolódtak*. A protestánsokkal (Luther) bizonyos kérdésekben eleinte egyetértettek; de egyre erőteljesebb túlzásaik miatt végül is élesen szembefordultak velük. Ignác véleménye az volt: „a kor minden csoportosulása irányában nyitottnak kell lenniök” (hiszen a különböző csoportok mind az egyházi reformot sürgették); de nem szabad élesen támadni egymást, sem a pápát. Ugyanakkor meg kell tudni védeniök saját álláspontjukat. „A *misztikus teológia* a szív tudománya” (in corde est mystica theologia) – hirdették az első jezsuiták; ezért a *szemlélődést*, a szemlélődő imát és a lelkipásztori gyakorlatot állították előtérbe („lélekben, szívből, gyakorlatiasan cselekedni”). „Keressz Istent a szíved legmélyén, ott megtalálhatod Őt derűs, nyugodt, édes csöndességben, és megérzed végtelen energiájának mérhetetlen erejét” – tanácsolták követőiknek; mert „az elmében nem fogod soha megtalálni Őt”. A *Jézus Társasága* fontos szerepet kívánt betölteni a Római Katolikus Egyház megreformálásában.

1540. szeptember 27-én II. Gyula pápa jóváhagyja szervezeti szabályzatukat (FORMULA), és hivatalosan engedélyezi (*Regimini militaris ecclesiae* kezdetű bullájában) a Társaság működését. Megkapják a prédikálási jogot, a szentségek kiszolgáltatásának jogát, s lelkipásztori tevékenységüket, a lelkigyakorlatok szervezését a

püspöki hierarchiától függetlenül végezhetik (javadalmakat nem akartak maguknak; főpapi méltóságra egyáltalán nem törekedtek; a hívek erkölcsi-lelki megújulását állították programjuk középpontjába).

III. Pál pápa 1542-ben megalapítja a Római Szent Hivatalt (az Inkvizíciót) – részint a spanyol és a portugál, már évek óta működő inkvizíció ellenőrzésére), s összeállítja az Index-listát (a „veszélyes” könyvek betiltásáról); majd 1545 decemberében a pápa összehívja a Tridenti Zsinatot az egyházi reform ügyében. A sokféle elképzelés miatt azonban nem tudnak semmiféle közös álláspontot kialakítani. A párizsi teológiai fakultás továbbra is minden „reform-elképzelést” elítélt s kitiltott a tananyagból (azzal, hogy „megzavarják az Egyház békéjét”, „rombolnak, s nem építenek”). A Zsinat tehát félbeszakadt. III. Pál 1547-ben meghalt, utódja, III. Gyula megkísérelte folytatni, de 1555-ben ő is meghalt. A helyére választott szelíd lelkű II. Marcellus pedig mindössze egyetlen hónapig ül a trónon: őt is elvitte a halál. Mindhárom pápa alapján véve egyöntetűen támogatta a jezsuiták törekvéseit.

Utódjuk azonban, az olasz konzervatív nápolyi főúri család sarja, Carafa – aki IV. Pál néven került trónra – minden eszközzel akadályozni igyekezett működésüket (magukat a spanyolokat, a spanyol egyházat, az egyre erősebb spanyol inkvizíciót is gyűlölte). 1557-ben éles támadást indít a készülő jezsuita Rendi Alkotmány ellen; alaposan megcenzúrázza; de végül 1558-ban mégis engedélyezi a Rendi Gyűlés összehívását. Ignác Atya ekkor már nem él. 1556-ban halt meg, de társai kitartóan vívják harcukat eszméik elismertetéséért. 1559-ben Carafa is meghal, s utódja: IV. Pius végre „tető alá hozza” a zsinati határozatokat, újragondolva az egyház szerkezetét, működési szabályait, a doktrinális reformokat, a klérus képzését stb. A Carafa által közzétett Indexre tett művek listáját s a már elkezdődött eretnek-ellenes pereket felülvizsgálva, IV. Pius 1561-ben visszavonja elődje „fegyelmező” rendelkezéseit; 1564-ben enyhít az Index-listán is; valamint a jezsuitákat újra pártfogásába veszi, elismerve Rendi Alkotmányukat, s jogukat arra, hogy „az Urat a Szentszék által jóváhagyott alkotmányuk” szerint szolgálják.

Maga Loyolai Ignác nem vett részt a zsinat ülésein; három (jogilag és teológiailag) kitűnően képzett társa képviselte a Jézus Társasága elképzeléseit s terveit. Hangsúlyozták, hogy ők a *christianitás*ban találták meg saját identitásukat; nem az egyház megreformálása a céljuk; csupán az, hogy szabadon dolgozhassanak, saját elképzeléseik szerint. Ignác halála után természetesen ugyanolyan intenzitással küzdöttek elképzeléseik megvalósításáért, mint azelőtt (tudniillik, hogy Közösségből (Gemeinschaft) Társasággá (Gesellschaft) válhassanak, s intézményeiket tiszta formában kiépíthessék). Előtérbe állították a lelkiséget (a „lélekalhálaszatot”, mint az Apostolok; a gyakori gyónást, a szentáldozást, a szentségimádást, a szemlélődő imát, a lelkigyakorlatokat, a tanítást, a szociális intézmények létrehozását stb.). Azaz a pasztoráció,

az irgalmasság testi-lelki cselekedetei álltak szemléletük és gyakorlati munkájuk középpontjában. III. János portugál uralkodó ekkor már szívből támogatta őket; s a Zsinat utolsó évei a tűzpróbát jelentették számukra: sikerül-e elképzeléseiknek érvényt szerezni. Sikerült, mert Isten állt a hátterükben: megmentették a katolicizmust a reneszánsz „neo-pogányságától” és a különböző eretnokségek Babelétől. Rátaláltak a Jézus-vallásra, mint az Apostolok a Szentlélek kitöltetésekor (vö.: John W. O’Malley: *The Firts Jesuits*. London, 1993; *Az első jezsuiták* – ford.: Török Péter; Szt. István Kiadó, Budapest, 2006).

Mindezzel párhuzamosan már a reformáció is erőteljesen hódítani kezdett Németországban, Franciaországban. Luther Márton, Ágoston-rendi szerzetes (1483–1546) indította útjára a lavinát (híres, az egyházat bíráló 95 pontjával, amelyet több főpapnak elküldve, mintegy „harcra szólította” feljebbvalóit), de csakhamar – sokszorozott erővel – Kálvin, Zwingli is követték őt Európa-szerte gyorsan terjedő, még merészebb tanaikkal. A „reformátorok” nyíltan eucharisztia-ellenesek voltak; s az Úrvacsorát – mint az „Utolsó Vacsora” emlékezetét – valóságos kenyérrrel és borral ünnepelték; csak a *történeti* Jézus tanításait és cselekedeteit állították Isteniszteletük középpontjába; a misztikáról hallani sem akartak. Máriát és a Szenteket nem vonták be imádásuk körébe, s templomaikat nem díszítették ikonokkal, csak a kereszt állhatott az oltár mellett. Természetesen a pápai hatalmat sem ismerték el, a liturgiát erősen leegyszerűsítették. A Zsinaton is élesen szembefordultak a katolikus egyházzal, s ekkor már nyíltan ellentétbe kerültek a jezsuitákkal is (akikkel kezdetben néhány kérdésben egyetértettek). Így a következő évszázad (újra) a vallási ellentétek, sőt ádáz háborúk színtere lett, Európa (és Közép-Európa) a reformáció-ellenreformáció küzdelmeitől vérzett. Magyarországon a Luther-követők (lutheránusok) és Kálvin tanai terjedtek el széles körökben; de Erdélyben a mártírhalált szenvedett Szervét Mihály unitárius tanai is hódítottak.

A katolicizmus tekintélyét és hatalmát majd csak a XVII. században, a fegyveres harcokkal egyidejűleg Pázmány Péter prédikációi, harcos kiállása a hitvitákban állították helyre nálunk – azóta hazánkban mindkét vallás elevenen él és hat. Az idők folyamán természetesen a protestáns egyházak sokat változtak, s a katolicizmus is közelebb került a népi vallási formákhoz – úgy tűnik hát, hogy az európai civilizáción belül, s nálunk, Magyarországon is, mind közelebb jutunk a kölcsönös „megbékéléshez”. Ma már – a II. Vatikáni Zsinat óta különösen – egyre inkább közelít minden vallás az ökumené elfogadásához s egyre több kérdésben értenek egyet a mindinkább ateistává váló emberi világgal szemben. Talán csakhamar eljön az idő, amikor Krisztus szétszaggatott teste, a Világ-Egyház, betöltheti egyetemes, életformáló evangéliumi szerepét. Ahogyan Péter, az első pápa remélte annakidején: „Járuljatok Hozzá, mint élő Kőhöz (ti. Krisztushoz, a „szegletkőhöz”), akit az emberek

elvetettek ugyan, de Isten kiválasztott és megtisztelt. Ti is, mint élő kövek, épüljétek fel rajta lelki házzá, szent papsággá, lelki áldozatok bemutatásával, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által. (...) Ti pedig, választott nép, királyi papság, szent nemzet – megváltott nép vagytok, hogy hirdessétek annak erényeit, aki a sötétségből meghívott titeket az Ő csodálatos világosságára” (1Pt 2, 4–5, 9). (vö.: Heiner Geissler: *Was müsste Luther heute sagen?* Ullstein Verlag, Berlin, 2015).

A viharos XVI. század szellemi harcai (egyházszakadás, reformáció-ellenreformáció) közepette született és érlelődött valódi misztikussá, a *női misztika megújítójává* és művei által világszerte ismert terjesztőjévé *Avilai (Szent) Teréz* (1515–1582), aki már kisgyerekkorában arra készült (nála nem sokkal idősebb bátyjával együtt), hogy majd a mórok között fognak misszionálni, akár a vértanúságig. 1530-ban édesanyja meghalt; s az eleven és kissé világias gondolkodású lányt édesapja kolostorba adta, hogy ott nevelődjön (bátyja is teológiát végzett; Boldog Avilai János nagyhatású pap lett, akiben szintén erős misztikus érzékenység volt, csodatételek is fűződnek nevéhez). Két év múlva Teréz hazatért; de továbbra is foglalkozott a Bibliával, amelyet Szt. Jeromos latin fordításában olvasott (*Vulgata*). 1535-ben, 20 éves korában belépett a *Megtstesülésről* elnevezett *Karmelita Kolostorba*. Ekkortájt még eléggé „világias” lelkületű, könnyed természetű, s a „vidám társaságot” kedvelő volt – amint életrajzában írja; novícia-társaival a közös közbenjáró imákat buzgón gyakorolta; de egyre inkább érezte, hogy ő ennél sokkal többre, mélyebb benső életre vágyik. Kiváló lelki vezetőre, gyóntatóra talált, akitől sokat tanulhatott. (Alcantarai Szt. Péter, Assisi Szt. Ferenc minorita ferences rendjének kiemelkedő papi személyisége, az Oltáriszentség rajongó tisztelője volt, akinek miséit sokszor csodatételek kísérték.) Később Szt. Ignác lelkigyakorlatos könyvével, valamint a nála negyedszázaddal fiatalabb, az 1550-es években fellépő Keresztes Szent János – szintén karmelita rendi szerzetes – korai műveivel megismerkedve, *mindjobban alámerült a keresztény misztika* rejtelmibe. Megértette: ha alávetjük magunkat Isten Törvényeinek, s a közbenjáró *ima* segítségével mind mélyebb kapcsolatba lépünk Teremtőnkkel, határtalanul szabadok leszünk: meglátjuk a teremtetlen *fényt*, Istent, s megkapjuk a tökéletes lelki békességet. A Kármel-hegy Magaslatán (a *lét* legmagasabb csúcán, Illés próféta Hegyén) Istenrel találkozunk, aki az Örök Élet abszolút Boldogságába emel bennünket.

Később, a Tridenti Zsinat lezajlása után, az 1570-es években Teréz és rendtársa a katolicizmus keretein belül – főként a meditációra, *szemlélődő imamódra* építve – próbálták megreformálni ősi szerzetesrendjüket. Műveikben olyan mélységben tárják fel a Teremtőnek teremtményeihez való „Atyai” viszonyát, gondoskodó Szeretetét, *Jézus Krisztus* valóságos jelenlétét a Szentmisében, és mindennapi életünkre való boldogító-eligazító hatását, hogy az utánuk jövő nemzedékekben – az ő személyes tapasztalataik nyomán - a szentségimádás, a mindennapi szentáldozás, a rózsafüzér

titkai fölötti elmélkedés és a szemlélődő imaforma által a Jézussal való folyamatos párbeszéd rendszeres gyakorlattá vált. Így a karmelita kolostorok fokozatosan a spirituális élet megújulásának színterei lettek, s fontos szerepük volt a Krisztus-központú vallási szemlélethez, az ősegyház misztikus vonulatához való visszatérésben.

A Karmelita Rend a Szent Hagymány szerint még az „Ábrahám-i időkben” született: az i. e. IX. században Illés próféta a Kármel Hegyen védelmezte Istent a Gonosz hatalmának mind erősebb terjedése és a bálványimádók támadásai ellen. Isten ezért Őt – mint hajdan a Vízözön előtti Énoch prófétát – élve vitte fel a Mennybe szent Angyalai segítségével. A Kármel Hegyen azóta folyamatosan éltek remeték: a Szent Írásokat őrizve, aszkétikusan, imában szolgálták Isten Országát. Berthold kereszties vitéz (1195) összegyűjtötte az addig szétszórtságban élő remetéket; s a jeruzsálemi patriarcha, Szent Adalbert, összefogva őket, Rendi Szabályzatot adott nekik. Letelepelve hát a Hegyen, egy ősi kis kápolna körül, a remeték nagyszerű, hatalmas kolostort építettek; s a Boldogságos Szűz oltalma alá helyezték magukat. Azonban az iszlám terjeszkedése miatt idővel el kellett hagyniok a Szent Hegyet, s Európában menedéket keresve, később több országban építettek rendházakat. Avilai Szt. Teréz és Keresztes Szt. János új szabályzatot készített számukra, elkülönítve az eredeti és az újabb szerveződésű (női) kolostorok jellegét, feladatait egymástól. Így az „ősi” szerzetesrend „*sarus*” – a ’reformkövető’ új ág pedig „*sarutlan*” karmelita rendként írta be nevét az egyháztörténetbe. Mindkét ág ma is virul és tevékenyen közreműködik Isten Országának építésében. Lisieux-i Kis Szent Teréz is (1873–1897) a „*sarutlan*” ághoz csatlakozik majd; s idővel – Sienai Szt. Katalin után és mellett – mindkét Teréz elnyeri az „egyházdoktori” címet; természetesen Keresztes Szt. Jánossal együtt, akit 1725-ben avattak szentté. Így a keresztény misztika az ő révükön (újra) polgárjogot nyert az egyház további útjának formálásában. A sok „férfi-Szent” mellé idővel (különösen a XX. században), a nők is egyre többen felzárkóztak.

A korszak legnagyobb hatású (s a keresztény misztika talán mindmáig legjelentősebb) „tudora” a kasztíliai születésű, igen nyomorúságos körülmények között felnövő *Keresztes Szent János* (San Juan de la Cruz, 1542–1591), már gyermekkorától fogva híres volt csodatételeiről: korán elárulva egy karmelita kolostorba került, s az ingyenkórház pestises betegeit ápolta, koldult, szolgált és sokat tanult. Jób Istenkapcsolatáról korai tanulmányában (*A sötét éjszaka*, amelyet később különböző formákban továbbír) azt hangoztatja, hogy a szenvedés a legfontosabb alapfeltétele Istenhez való közeledésünknek: érzékeink általa tisztulnak meg, s így – kilépve a földi dimenzióból, kibontakozva evilági szeretet-kapcsolatainkból – megrövidül az Istenhez vezető utunk. Ha elfogadjuk kinkeserves kitaszítottságunkat, s nem lázadozunk az Úr ellen, lélekben szabaddá válunk. Kilépve a szellemi-érzéki éjszaka sötétségéből – határtalan boldogságot érzünk: meglátjuk Istent, a fényt, megkapjuk békéjét; s a Kármel-hegy

magaslatára (a lélek legmagasabb csúcsára) felérkezve (ahol Illés prófétát – harcában győzve – Isten élve magához emelte) találkozunk mi is Istennel.

Keresztes Szent Jánosnak misztikus tanaiért iszonyatos sok üldöztetésben volt része, az Inkvizíció megkínozta, börtönbe zárta, szabadulása után is éhezett, nyomorgott, utolsó 13 évét szentként, szüntelen vándorlásban élte, végül, nem lankadó vitakedve miatt rendfőnöke *Nueva Espanaba* (Amerika) száműzte. Élete utolsó szakaszában (ő is, mint a legnagyobb szentek) stigmaszerű fekélyeket kapott, és mégis, sok-sok szenvedése után, elérkezve a „színről színre látás” csodájához, a Krisztussal való találkozás reményében extatikus örömben, kisimult arccal, átszellemülten hunyta le szemét (Mária napján, szombaton, 1591. december 14-én).

Az utókor *A KÁRMEL Hegyére vezető Út*, valamint *A Lélek éneke* című csodálatos, misztikus-ezoterikus költeményeit s a hozzájuk fűzött, többszáz oldalas magyarázatát, több változatban is elkészített elemző prózáját (*A lélek sötét éjszakája*) a lélek lépésről lépésre történő emelkedésének spirituális útjáról („a megtisztító szemlélődés” révén a legmélyebb kétségbeesésből az üdvösség legmagasabb pontjáiig: a tökéletes megtisztulásig), s börtönbeli látomásairól készült feljegyzéseit, az Istennel való egygyéválás boldogságáról írt vallomásait a misztikus irodalom legmagasabb rendű alkotásaihoz (Klopstock *Messiása*, Goethe *Faustja*) sorolja; *Keresztről leváló Krisztus*-rajzát pedig jelentőségében Leonardo *Utolsó vacsora*-jához méri. Keresztes Szent János szerint földi életünk legfőbb (sőt: egyetlen) célja, hogy Jézushoz hasonlókká váljunk, Vele Egységbe jussunk – aminek *10 lépcsőfoka* van.

A szenvedésben való megtisztulás és a földi élettől való eltávolodás (1.) után Isten végtelen, első szeretete megérint bennünket – s ekkor felismerjük kicsinységünket, végtelenül bűnös voltunkat, ami alázatra készítet (2.). A ránk ereszkedő „sötét éjszakában” olthatatlan szomjival vágyjuk, hogy Isten kiszabadítson bűneink sötét verméből és „szellemi életre” nemzzen bennünket (3.). S valóban: ekkor Isten lehajol hozzánk, lelkünket megszabadítja közönséges érzékelési módunktól, s „isteni érzéskörbe” tereli (4.); a lélek boldogan magába fogadja az 'istenit', az üdvösség szellemét – de mert olthatatlanul vágyik annak folyamatos megtapasztalására, most ettől a vágytól szenved (5.). Már-már elért békéje tovaille, kiegyensúlyozottsága, belső biztonsága továbbtűnik (ez Jób „sötét éjszakája”: Jób 30, 17); egyre jobban vonzzák az erények, mígnem lelke, áttüzesedve, Isten iránt mind nagyobb szeretetre gyullad, de mivel „még sötét és tisztátalan”, egész bensője sajog ettől a Tiszta Szeretettől: a Pokol fájdalmait érzi. Isten azonban „titokzatos módon tanítja és oktatja a Tökéletes Szeretetre a lelket”: a szenvedéssel és vágygal „megszabadítja tisztátalanságaitól”, s „előkészíti a Vele való egyesülésre” – „ráébreszti arra, hogy önerejéből semmire sem megy” (6.). Ezt az érzést Keresztes János *Jeremiás siralmai*hoz (3, 1–20) hasonlítja; néhány évig e kettős érzés között hánykódik a lélek, tűz emészti, mint a tisztító tűzben szenvedőket a halál után; de igyekszik türelemmel viselni helyzetét, s *szemlélődés*be átfordítani gyötrel-

meit. A szellem isteni fénye átjárja a sötétben és megtisztítja a lelket; de a lélek – tévedéseit egyre jobban felismerve – még mindig sötétben érzi magát (7). Erre azonban szükség van ahhoz, „hogy értelmünk természetes világosságában megsemmisüljön és megtisztuljon, a *sötét szemlélődés* homályába merüljön, mert csak így lesz képes arra, hogy egyesüljön Istennel, és a Tökéletesség állapotában aztán *istenivé* váljon”. Csakis így érezheti meg Isten Szeretetének magasztos, sosem tapasztalt érintéseit, amelyek őt is átgyúrák, „kiűzik belőle szokásos ellenkezéseit”, amelyekből valójában szenved „még a rásugárzó isteni fényben”, annak ellenére is (8).

A lélek aztán a *szemlélődés létrafokain* mind tovább haladva, a megvilágosító Szeretet tüzében égve, az *istenszerелеm* mindjobban erősödő vonzásában („szenvedélyében”), az Istennel való egyesülésre vezető *szerелеm* erejében bízva, átadja egész lényét Istennek, „hogy e szeretetben minden – szellemi és érzéki – képessége és ereje Istennel teljes összhangban működjék”. Szétárad benne a misztikus bölcsesség, a szív tisztasága, „mint Isten szerelme és kegyelme”, amely „mindazt, ami nem Isten, kiveszi belőle, levetkőzteti, hogy lemeztelenítve, mindenéből kiüresítve, régi bőrét lehúzza róla – Ő maga öltöztesse újjá”. És akkor „megszületik benne az *új ember*, amely Isten szerint teremtett” (Ef 4, 24). Értelmét Isten a *természetfeletti Szeretet* fényével világítja be, hogy az isteni értelemmel egyesülve, „istenivé váljon”; „akarátát az istenszerелеm járja át, hogy csakis isteni módon szeressen”. „Ez a lélek az Éghez, Mennyhez tartozik már; inkább isteni, mintsem emberi”. „Megvilágosodik” lelke, s „isteni lángra gyúlva, éjszakájában már csak Istennel (a Völegénnyel) való egyesülés után eped”. A lélek (a Menyasszony) az „érzékek házát” hátrahagyva, most döbberá evilági élete „rabszolgaságára”; s ráismerve a szellemi élet gazdagságára, szabadságára, „boldognak mondja magát” – hogy túljutva a rettenetes éjszaka sötétjén, az Istennel való titkos, teljes lelki találkozásra siethet (9. lépcsőfok). És ezzel nagyjából le is zárul *spirituális zárandoklata*: Isten erejébe öltözve, biztonsággal teszi meg a további lépéseket. Kilépve önmagából s összes teremtményi kötelékéből, a teremtett dolgok világából, siet az Istennel való édes, gyönyörteljes végső Találkozás felé (10. lépcsőfok: az elért *Teljesség*). „A titkos létrán át utamra térve (...) arcot, ruhát cserélve / sötét és boldog éjjel / titokban jártam. (...) Más fény nem is világolt, / egyetlen a szívemben égő láng volt”. Így ért fel a Kármel csúcsára: „Feledtem azt, ki voltam, / fejem szerelmesem vállára csuklott, / megszűnt mi volt, mi voltam / liliomágyra hullott, / elmúlt a gond, és minden vele múltott” (*A Kármel hegyére vezető út*).

Hasonló utat járt be az 1550-es években Avilai Teréz. Megismerve Loyolai Szt. Ignác, majd Keresztes Szt. János műveit, szigorú lelkigyakorlatokat tartott, sokat böjtölt; és a szemlélődő imamódot – kitartó türelemmel elsajátítva – több ponton is „összetalálkoztak” egymással. A Jézussal való lelki egyesülést (immár tudatosan is) célul tűzve, hosszas 'párbeszédet' folytatva vele az Oltáriszentség szemlélése közben, mind intenzívebb szellemi kapcsolatba kerül a „Völegénnyel”; s mint a Menyasszony,

vágyva a szerelmi egyesülésre, szinte extatikus boldogsággal átadja magát. Élménytapsztalatait komoly és különös, elmélyült teológiai könyveiben örökíti meg, tanulságul novíciáinak – és az utókornak (*A belső Várkastély, Önéletrajz, Alapítások Könyve, A tökéletesség útja*). Saját kolostora apácáit és más kolostorok szerzetesnőit is igyekszik rávezetni a *szemlélődő ima* fontosságára az Istennel való bensőséges találkozás elérésére. Miért volt olyan fontos ez? Mert az Istennel való közvetlen kapcsolatot fokozatosan elvesztő, Jézustól is eltávolodó európai ember, az anyagi világ fogságában, már kezdett eltávolodni a természetfölötti világtól, s kezdte elveszíteni a középkorban még eleven, Isten Mindenhatóságába vetett hitét, „megváltottsága” tudatát, s egyre inkább a pusztai földi élet vonzaskörében zajlott élete. Természetesen fontos a cselekvő, tevékeny élet; de ha kihamvad a „pünkösdi” tűz az emberben, elsőtétül egész lénye.

Bár Teréz könyveit a spanyol inkvizíció (*Index*) 1559-ben betiltotta, később – mikor a tilalmat már feloldották – sok-sok korabeli apácát, mélyebb lelkeségi kapcsolatot kereső szerzetest, sőt, a későbbi korok látnoknőit is hozzásegítette a misztikus élmények megismeréséhez, megértéséhez, a Jézussal való közvetlen, személyes viszony kialakításához, s a meghitt „párbeszélgetéshez”. Ezeknek az írásoknak köszönhetően maga az Egyház is mélyebben bepillantott a misztikus látásmód titkaiba. Az utókor ezen írások nyomán ismerhette meg a Szent Valóság rejtelmét; s kerülhetett *emberi* közelségbe a megtestesülés – megváltás – Isten Országá titkainak megismeréséhez, az „Isten-gyermeki” állapot megtapasztalásához. Az ún. „vallásos” (vallását gyakorló, de nem igazán „hívó”) lelkek sokasága kerülhetett ez írások ismeretében közelebb a Szentlélekhez, a Szentháromsághoz; s követői közül többen meg is próbálták (sikerrel) az Oltáriszentség szemlélése közben elmélyíteni az *élő* Jézussal való lelki kapcsolatukat. Sikertelen megtapasztalniok a kegyelem csodálatos hatását életükben – amint erről ma már a látnokoktól, s a lelkeségi mozgalmak kibontakozásával elég sokat megtudhattunk.

Naplója tanúsága szerint Teréz sokat szenvedett – hitében elmélyülve – a kolostorban a fiatal novíciák felszínes élete, gondolkodásmódja miatt. Még ifjúkorában, láthatóan különösebb ok nélkül, egy ízben eszméletét veszítette, kómában feküdt négy napon át (a nővérek már a halotti zsolozsmát imádkozták felette); s bár magához tért, de három évi teljes bénasággal sújtotta a Sors – amit a „próbatétel éveinek” is nevezhetünk. Olvasott, mélyen belemerült az evangéliumba; majd lassú felépülése után egy látomásban „szellemi-lelki eljegyzést” élt át Jézussal: meghívást kapott Tőle a Vele való lelki egyesülésre. Mint már korábban is több apáca, Jézus menyasszonyai – Teréz is az Ő Jegyese lett. S mivel sokan és sokat imádkoztak érte, 41 éves korában (1556) teljesen meggyógyult, s valójában akkor kezdődött el intenzív spirituális élete. A „szentté válást”, mint célt, tudatosan tűzte maga elé. A Tridenti Zsinat küzdelmeit, az újteológiai harcát az egyházi reform megvalósulásáért (annak „elakadását” az 1555

utáni években) már tudatosan, teljes odaadással kísérte figyelemmel, s kolostorának apácáival együtt intenzív imaküzdelmet folytattak a győzelemért. Engesztelni akarta az Atyát azokért a sebekért, amelyeket a reformáció mért Szent Fia misztikus testére: az Egyházra. Egy látomásban megismeri a Pokol borzalmaival, s ez után elhatározza: mindig mindenben Krisztust fogja szolgálni; kiengeszteli, megdicsőíti, „vigasztalja” Őt az engedetlen gyermekei által ráért sérelmekért.

Teréz egységben szemlélte az Egyházat, az Eucharisziát és Krisztust. Hitte s vallotta, hogy Jézus az Eucharisziában velünk van, s a világ végéig itt marad nálunk, velünk – hiszen Ő *egyszerre* Isten és ember: a feltámadt Istenfiú, aki segít nekünk a küzdelemben, hogy mihamarabb megvalósulhasson Isten Országá – ne csak a lelkünkben, hanem a megváltott és újjáteremtett Földön is. Ő az Üdvösség forrása számunkra: az Életszentséghez az út mindig Krisztuson és az Euchariszián keresztül vezet. Az Egyházat azért kell Anyánknak elfogadnunk – hangoztatta – mert a kereszten haldokló Jézus 'végrendeletében' Anyjára s Jánosra (és apostolaira) bízta tanítványai s az evangélium sorsát. Az Egyház által részesülünk a szentségekben; engeszteljünk tehát s tegyünk meg mindent, könyörögjünk fennmaradásáért a támadások, éles harcok idején. Krisztusközpontú gondolkodása révén fáradhatatlan apostola lett az Oltáriszentségnek, a szentségimádásnak (az Eucharisztia Krisztus Királyságának jele – vallotta). Élete folyamán több mint 30 kolostort alapított, hogy az Egyház „mind fényesebben ragyogjon” ezekben a nehéz időkben.

De igazában akkor talál önmagára, amikor 1562-ben megalapítja a *Szt. Józsefről* elnevezett Karmelita Kolostort; ekkor már tisztában van elképzeléseivel, terveivel, teológiailag is alaposan felkészült, így elhatározza: a szigorú Karmelita Szabályzatot itt tökéletesen meg fogják valósítani. A kápolnában elhelyezik az Oltáriszentséget, bevezetik a folyamatos szentségimádást, a mindennapi szentáldozást, hogy Krisztus Királyi Uralma már itt e földön elkezdődhessen. Jézus jelenlétét Teréz *valóságosan* átélte, gyakorta látta is Őt az Oltáriszentségben Isten-emberi alakjában, épp ezért apátnóként társait, novíciáit is arra ösztönözte, hogy vegyenek részt a *mindennapos* szentáldozásban, szentségimádásban – kérjék bátran Krisztus kegyelmeit. Küzdelmeinkben mindig számíthatunk együttérzésére, vigasztaló jelenlétére – tanította ifjabb társainak; bőkezű és nagylelkű velünk, s ha tapasztalja hűségünket, odaadásunkat – Istenségével és emberségével táplál bennünket. Teréz több ízben is átélte extatikusan a Jézussal való bensőséges Találkozást, teljes átlényegülést (amiről lelki naplójában ad számot – *A belső várkastély*, 1577). Giovanni Lorenzo Bernini nápolyi szobrászművész (1598–1680) gyönyörű márványszoborban meg is örökítette *Extázisát* (1647–52), amely a római Santa Maria Della Vittoria templomban látható.

A művész a „szívsebzés” gyönyörű és extatikus pillanatát megragadva, lehunyt szemekkel faragja szoborba az ernyedten aláhanyatló testet, amint a hozzálépő Angyal könnyedén megérinti habitusát, s a jobb kezében tartott nyilat a szíve felé irányítja. A

felülről Terézre hulló sugárözön lángnyelvekként öleli körül az elalélt szerzetesnőt – szinte szuggesztíven követve a lélek lánggra lobbanásának, az odaadó szerelemtől való benső hevülésének fokozatait; amint azt a Naplóban olvashatjuk: „A lélek világosan érzi, hogy Isten vele van. (...) De ha ezt érzi, vajon mi után vágyódik még, s mi fáj neki? Vajon micsoda nagyobb boldogságot kívánhat? Csak annyit tudok, hogy ez a fájdalom szíve mélyéig hat, s mikor kihúzza nyilát *az*, aki megsebezte, úgy érzi, mintha szívét is kiszakítaná; ilyen erős érzelem, ekkora Szeretetet tölti el”. Olyasféleképpen, „mintha parázzsal telt brazéroból (üstből) kiugranék egy szikra, s a lélekbe esnék úgy, hogy azt megperzselné. Ahhoz, hogy egészen elégesse, ez a szikra nem elégséges, de élvezetes fájdalmat kelt benne...” (*Napló*, 132.).

Teréz a lelki *Naplójában* (*Belső Várkastély*) *hét fokozatot* különít el Istenhez vezető utunkon – amely voltaképpen saját lelkünk bensejébe vezet bennünket, ahol a Király lakik. Evilági életünk kereteiből, érzelmi-értelmi tapasztalatainkból kialakított külső „lakásainkból” indulva hatolunk mind mélyebb és mind érdekesebb belvilágunk felé (1–5); míg nem - Isten hívását mindjobban érezve – a 6. 'házba' belépve olyan boldogságot tapasztalunk, amelyről szinte számot adni is lehetetlen: mintha Ő Szent Felsege váratlanul elröppenne mellettünk, s felriasztana álmunkból. A lélek úgy érzi: könnyű kis sebet kapott, amely azonban nagyon értékes számára: *jegyese* ajtót nyitott előtte: beléphet az Ő világába. Boldog tehát: bár sohse gyógyulna ki belőle! Ez a *szívsebzés* (transzverberáció) misztikus tapasztalata, amely megelőzi a teljes Istenbe Olvadás: eltűnik az 'én' és 'te' közt szakadék, s Isten teljes önátadásra szólítja őt. Ez a fájdalommal vegyes öröm szíve mélyébe hatol – s mikor kihúzza nyilát a megsebzője, határtalan boldogság árad szét sebzett szívében: ereje elhagyja – hátrahanyatlik; a földi idő megszűnik számára; egy elsuhanó angyal érintését érzi, lángnyelvek veszik körül (személyes Pünkösöd). A *Szeretetlenlánggra* lobbant, a tűzben megperzselődött lélek szívében éles, boldogító fájdalommal, arcán mennyei mosollyal éli át az égi / földi világ határainak elmosódását, a földi korlátok elenyészését (7. fokozat).

Teréz őszintén feltárja előttünk ezt a benső folyamatot; bátorít és vigasztal bennünket (mint egykor novíciáit), hogy töretlenül haladjunk a megkezdett úton. Elmondja azt is, hogy ő 14 éven át még csak elmélkedni sem tudott, csakis imaolvasással egybekapcsolva; de sokan vannak olyanok is, akik egyszerűen csak imádkozni tudnak, s mégis kedvesek az Úrnak. Nem szabad tehát különbséget tenni aközött, hogy ki milyen fokon s hogyan találja meg az Istenhez vezető utat; a 'kötött imákkal' ugyanolyan jó szerzetes lehet valaki, mint az, aki a legmagasabb szinten folytat párbeszédet az Úrral. A lényeges csupán az, hogy ki-kik megtalálja a *saját útját, amelyre rendeltetett*. Az Oltáriszentséget szemlélve, ekkor már egyre többször esik elragadtatásba; s környezetét is az extatikus Isten-kapcsolat kialakítására ösztönzi (elvégre: ők is *Jézus menyasszonyai*). „Mi egyebet kívánhatunk még, mint a szentségi

Jézust szemlélni, Őt szeretni és magunkhoz venni!?” Naponta áldozott; „lányait (a novíciákat) is biztatta a mindennapos szentáldozásra („Így jutunk mind közelebb Jézushoz”); s órákon át ült az Oltáriszentség előtt, szemlélve Jézust („boldog az, aki Jézussal lehet”). A *belső imádságra* – „a szív imájára” – a Jézussal való egyesülés mély vágya, a léleknek Istenhez való felemelése vezet: hozzá *akarunk* 'hasonulni', Vele *akarunk* párbeszédet folytatni, sőt: azonosulni (*Eggyé válni*). De ehhez tökéletesen el kell szakadnunk önmagunktól és a világtól (amire azonban csak kevesen képesek); s mély alázattal, szellemi éberséggel kell *szemlélnünk* Istent: a Végtelen – korlátlan – Létezőt, akinek nincs alakja, hiszen Ő mérhetetlen, mindent betöltő, mindenütt jelen levő *lélek*. Ha sikerül tökéletesen elmerülnünk Isten szemlélésében, elmélkedéseinkben – lelkünk megnyugszik: Istennel egyesülve érzi magát, átszellemül (ez az *extázis*). Azonban nem fontos eljutnunk ebbe az állapotba, amely Isten *kegyelmi adománya* (testünket-lelkünket az üdvösség bőséges örömeivel árasztja el) – hiszen az extázis nem feltétlenül növeli magának az imának az értékét, érdemeit – de *belső boldogságunkat* igen!

A tökéletesség útját és *A szerető párbeszédet* novíciái számára írja Teréz már a Szt. József kolostorban; bevezetve őket az ima különböző mélységű fokozataiba, formáiba – hogy minél közelebb kerülhessenek ők is Jézushoz; s megismerhessék saját *belső várkastélyukat*.

Avilai Teréz úgy érzi: lelkünk (a Belső Várkastély) egy nagy darab, fénylő gyémántból vagy ragyogó kristályból van „kifaragva” – sok lakás van benne (éppúgy, mint a Mennyben), amelyek csak fokozatosan tárulnak fel saját magunk előtt is. Az Igazak lelke óriási Paradicsomkert, melyben az *Úr*, gyönyörködve a virágpompában, a gyümölcs-paradéban, boldogan sétál ide-oda; hiszen itt minden Őhöz hasonló. Ha a teremtmény nem is lehet oly tiszta és fenséges, mint maga a Teremtő, szépségben és méltóságban közelíthet Jézushoz. Akinek lelke a testhez tapadó képzetekkel, testi vágyakkal van telve, annak fogalma sem lehet arról, hogy saját várkastélyában milyen gyönyörű lakások vannak – nem indul el felfedezésükre, mert nem is vonzzák a lélek kincsei; s nem törődik a kegyelmekkel sem, amelyeket az *Úr* nyújt felé, hogy bemenjen végre kastélya bensejébe, s megtekintse, megismerje saját lelkének mélyebb, szépséges rejtelmeit. Az ilyen lélek nem képes imádkozni, magába szállni; úgy megszokja a lelkében vagy a Vár körül nyüzsgő kígyók – békák – fenevadak társaságát, hogy maga is hasonlóvá válik hozzájuk. Az előkelő és gazdag lélek viszont – elhúzódva a világtól, magában meditálva, imádkozva a Vár legszebb szobájában élvezheti az *Úr* társaságát, s megismerheti Őt magát, csodálatos titkait. „A lelki várkastély belsejébe csak egy kapu vezet – és ez az imádság, az elmélkedés”. S mivel a kolostor lakói „a kegyelmi élet titkai által” könnyen átjuthatnak e kapun „isten jósága folytán”, hiszen a titkok megismerése, kimondása által sorra kinyílnak előttük a kapuk – egyszerűcsak a legszebb szobában, Jézus társaságában találhatják magukat. „Nagy kegyelem ez.

Vonuljunk tehát vissza minél gyakrabban a belső termekbe, pihenjünk és erősödjünk meg Jézusunknál!”

Az *ima-módok titkát* is feltárja hát novíciái előtt. Az első lépés, hogy elszakadjunk gondolatban mindentől, ami a világhoz, a világiassághoz köt bennünket; de legfontosabb, hogy önmagunktól (céljainktól, evilági helyzetünktől) is. Alapfokon a *közösen mondott ima* segít bennünket ebben legjobban (*Miatyánk, rózsafüzér*; különböző *közbenjáró* ima-formák, másokért való imák stb.) – ezek erényeinket erősítik. A másokért végzett ima – mint mennyei manna – táplálja szeretetünket; míg nem a természetes szeretetből át nem lépünk az abszolút önzetlen, természetfölötti (isteni) Szeretet dimenziójába. S ekkor már elkezdünk hasonulni Jézushoz: el tudjuk viselni a szenvedést, a megaláztatást, elszakadunk a test vágyaitól, segítünk, megbocsátunk egymásnak, s megfeledkezünk az „igazunk”-ról, mert felismerjük: e földön senkinek nincs, nem lehet igaza – mert Igazság csak Istenben van. S ekkor már nem számoljuk sérelmeinket, hanem alázattal elszenvedjük, amit a Sors ránk mér. *Jézusért*, aki türelemmel elviselt értünk, megmentésünkért, minden szenvedést. Ebben *Mária* segít nekünk, hiszen Ő is ártatlanul együtt szenvedett Szent Fiával, alázatosan elviselve a legsúlyosabb bántásokat is. „Alázzuk meg magunkat, lányaim; mert ha nem, minket aláznak meg”; és fohászokodjunk a Szent Szűzhöz, hogy sértődöttség és lázadás nélkül el tudjuk viselni az igazságtalanságot, s megtanuljunk uralkodni indulatainkon. Mert ha nem: megrögzülünk bűnös állapotunkban – ami fokozatosan a lelki halálhoz vezet.

Ha mindezt megtanultuk: előbbre léphetünk: az *értelmező imamód* felé (az evangéliumok példázatainak, Jézus gyógyításainak, kivetettségének, megkínzásának, kereszthalálának bensőséges elemzése, értelmezése felé). „Jézus a földi életében, kínszenvedésében megtapasztalta az összes ember minden bűnének következményeit. Feltámadásával kiragadta az emberiséget az ördög rabságából, elvette az összes bűnt, legyőzte a halált; és így minden emberi szenvedés, amelyet egyesítünk az Ő kereszten való szenvedésével, az üdvösség útjává válik: rendkívüli kegyelmek forrásává, részese a szenvedésében, amelyet a világ megváltásáért elviselt”. Isten Fia, emberre válva, egyesült mindnyájunkkal – így *szenvedéseink értelme*: a „*Krisztussal való egyesülés*”. Így válik a szenvedés *áldássá, Úttá*, amelyen végighaladva megérünk az Istennel való végső találkozásra”. Teréz arra is figyelmezteti „lányait”: „Ha lázadazol és nem ajánlod fel a szenvedésed Krisztusnak, az romboló erővé válik benned – egész életed tönkretelheti”. Ezért „add át szenvedésed” neki, s „engedd, hogy Ő meggyógyítson”. De Jézus csak akkor férhet hozzá szívünkhöz, ha minden bűnünkkel *végleges* szakítottunk már, „mert azok okozzák boldogtalanságunkat”. Ezért „a lelkünk lakását mindig nyitva kell tartanunk Krisztus előtt”, hiszen „ez a lakás szegényes és nyomorúságos lenne, ha a Királyok Királya a szentáldozásban nem jönne hozzánk, s méltóságával nem aranyozná be életünket”. Milyen nagy ajándék, hogy az eucharisz-

tia által bensőséges kapcsolatban lehetünk Megváltónkkal és Teremtőnkkel – s Ő megcsókol bennünket, ha átadjuk szívünket Neki. Mert „a szentáldozás Isten csókja számunkra” – mint az *Énekek énekében*: Isten pecsétet tesz ajkunkra, s elfogad bennünket. S akik Őt szívükbe fogadják: meggyógyulnak.

S ha már Jézuséi vagyunk: jöhet a *belső* – a *szemlélődő (nyugalmi)* – *ima*. Akaratunk teljes kiürítése, értelmünk Istennek való átadása – a lélek felemelése Istenhez. Elcsendesedés, nyugalom, teljes belső béke – Isten bevisz minket az Ő Országába; együtt időzünk Vele a Szentháromság szeretetközösségében a mozdulatlan Örökkévalóságban, mint mikor már „színről színre” láthatjuk Őt, amint *van* (1Jn 3, 2; 1Kor 13, 12). Benne az Irgalom és az Igazságosság: *egy*. A *nyugalmi imában* Istent helyezük életünk középpontjába; mint csecsemő, szívjuk magunkba a megszentelő kegyelmet, a belső békét; s Isten – a belénk öntött erényeken és a Szentlélek ajándékain keresztül természetfölötti működésre teszi képessé értelmünket és akaratunkat. Így készek leszünk arra, hogy teljesítsük az Ő akaratát; s Vele együttműködve, *erényes életet éljünk*. Örök párbeszédbe kezdünk Istennel: mi kérdezzük, s Ő válaszol. Majd megtisztulva bűneinktől, a szellemi Rend törvényei szerint kezdünk élni (szeretjük ellenségeinket, senkinek nem akarunk rosszat, mindenkinek megbocsátunk stb.), mert nem önmagunkat, hanem *Istent* szeretjük immár, s kedvében akarunk járni. A kegyelem állapotában élő ember lelke *szabaddá* válik az őt újra és újra megkötözni akaró kötelékektől, kísértésektől – erős akaráttal legyőzi a benne élő *ó-embert*, s kialakul benne a *belső ember*: Isten fölemeli őt magához, megszabadul minden földi vonzalomtól, evilági érdektől, szenvedélytől, függőségtől – s rábízta magát az *Úr* vezetésére. Teréz itt is inti novíciáit: ne zúgolódjanak a szenvedések, megpróbáltatások miatt, mert azok által tisztít meg bennünket az *Úr* bűnös mivoltunktól; csakis az alázat és a mély bűnbánat segíthet bennünket a megszentelődésben. „Ha az érzék fölötti szinten megéljük Istenhez és embertársainkhoz való tartozásunkat, minden evilági örömnél mélyebb boldogság tölt el bennünket”, s képtelenek leszünk bűnt elkövetni. A Szentlélek hatására kialakul bennünk a természetfölötti *összeszedettség* – az Istenre összpontosítás képessége.

De ez még csupán a *szemlélődés kezdete* (csend – nyugalom – bizalom – belső béke): a *kegyelem befogadásának* állapota; lelkünk spontán módon Istenhez emelkedik Felgyújtjuk magunkban a *szeretet lángját* – folyamatosan Isten jelenlétében élünk (fontos a kitartás, a hűség). „Nem a mi választásunk, hanem az *Úr*é, hogy ki milyen fokra jut el a Szeretetben és a kereszthordozásban” – figyelmezteti Teréz ismét az olvasóit. „Minél jobban szeret valakit isten, annál nagyobb szenvedésekben részesíti; a szemlélődőknek olyan fokú szenvedéseket ad sokszor, amelyet ők csak az eucharisztikus táplálék kegyelmével tudnak elviselni. Az *Úr* – ellátásukról gondoskodva – bátorságot önt beléjük, és megadja nekik, hogy ne féljenek a rájuk váró szenvedésektől. A tevékeny életet élők (utal Teréz a Mária – Márta bibliai párhuzara-

mára), látván a szemlélődők földöntúli boldogságát, örömét – arra vágnak, hogy ők is ezt kapják jutalmul (de nem biztos, hogy a szenvedéseket képesek lennének zokszó nélkül elviselni). A legfontosabb tehát: a közös imaórákat – mint alapot – senki ne mulassza el; s ki-ki szolgáljon abban, amit parancsolnak neki. A tevékeny életet élő boldog lesz szolgálatában, „mert talán ő teszi a legtöbbet a többiekért”. Aki viszont a *szemlélődő életre törekszik*, „annak le kell tennie akaratát egy megértő gyóntató kezébe, aki segít neki ezen a nem könnyű, *szenvedéssel teli úton* haladni”; de neki is *alázatra és engedelmességre*, világosságra van szüksége, hogy meg ne inogjon útján. „Az összeszedett elmék, ha értelmük le van kötve (könyvekkel, rendszeres meditációval), nyugodtan és biztonságosan haladnak útjukon; de a *nyugtalan elmék*, kiket nem lehet „megfékezni”, *sokat szenvednek*, mert örökké szomjaznak, s mindig elállják a Forráshoz vezető útjukat; s ha le is győzik az egyik ellenséget, mindig elébük áll egy másik. Útjuk mégis örömteli, mert Istentől enyhülést kapnak. Közben el-elfogy erejük, vissza-visszaesnek; a lélek mégis szomjasan vágyik a Forrásra, mert felfogja, ismeri annak értékét: a legnagyobb kegyelem az, mikor Isten lecsillapítja benne e szomjúságot. Mindennek ellenére: az ilyen lélek egyre erősebben kíván visszatérni az *Élő Víz Forrásához*: Istenhez.

Avilai Szent Terézben és Keresztes Szent Jánosban mind az összeszedettség, mind a nyugtalan vágy és szomjúság megvolt; ezért tudták – minden korábbi misztikusnál teljesebben és személyesebben – feltárni (kortársaik és az utókor előtt) az Isten-kapcsolatnak azokat a mérhetetlen mélységeit, amelyeket a hívő lelkek közül is csak a legtökéletesebbek, a szenvedésben legkitartóbbak és a fejüket Isten előtti alázattal a legmélyebbre hajtók képesek. Mindkettejükben megvolt - a napi szentáldozás 'szabadító hatása' következtében – az a „mennyei tűz”, amelyet csak az Eucharisztia rendszeres vétele képes fellobbantani szívünkben a kegyelem által. Isten minden lelket szeretne átjárni ezzel a tűzzel – hangoztatja Teréz – de aki nem járul naponta az Oltáriszentséghez – az nem is tapasztal/hat/ja meg ezt a „szeretet-tüzet”: „Isten csókját” az ajkán. „Csókolj meg, *Uram*, a *Te* Eucharisztikus jelenléteddel” – kéri naponta Teremtőjétől; s tanítványainak is szívből ajánlja ezt a mindennapi boldogító találkozást Jézussal. „Hiszen semmi más vigaszunk nincs ebben a világban, mint a természetfölötti ajándék, mikor Jézus szent testét magunkhoz vehetjük”. Ezért „okítja” valódi (egyház)tanítói elkötelezettséggel novíciáit a „megszentelt” élet megvalósítására – hogy elnyerhessék ők is a mennyei boldogságot már földi életükben, s tovább sugározzák azt.

Teréz szerint a tökéletes szemlélődéshez csak a lélekben teljesen szabad ember juthat el; aki nem törődik azzal, hogy mások mit gondolnak/mondanak róla, hogyan ítélik meg őt; nem is válaszolnak a rájuk szórt rágalmakra (ahogy Jézus is viselkedett a farizeusokkal szemben). Nem könnyű megszerezni ezt a szabadságot, de az Úr

kegyelmével megszerezhető: a lelki békét csak Krisztusban érhetjük el – elszakadva önmagunktól s minden teremtménytől. Ekkor tudjuk csak alázattal, égő szeretettel teljesen Krisztusra fordítani tekintetünket – s elkezdődik közeledésünk Hozzá a bűnbánat által; mígнем Ő is elfogad bennünket. „Mert nem adja oda magát ez a *Király* csak olyannak, aki teljesen átadja magát Neki”. *A teremtményekkel szemben nem kell alázatosnak lennünk*, hiszen *ők is bűnösök* – éppúgy, mint mi magunk. Felismerve tehát bűnösségünket, magunkba szállunk, törekszünk az erényekre; de Istennel Egységre csakis teljesen megtisztult állapotban juthatunk. Ő életét adta értünk a kereszten, hogy megtanuljuk: hogyan győzhetjük le a Gonoszt – s éppen mi, keresztények, még most is arra szeretnénk kényszeríteni őt, hogy Ő küzdjön meg helyettünk a Bestiával!?! De legalább ne okozunk neki új s újabb fájdalmakat a bűneinkkel! „Ha átadjátok magatokat az Úrnak és Isten karjában vagytok, akkor vádolhat benneteket az egész világ – szólítja meg Teréz a 'lányait' – *Ti ne féljete!* Ő engedi ezt meg, mert *ez javatokra válik*: így tanultok meg leválni a világról”. Ő a Mindenható – s „mi csak arra vagyunk képesek, amire Ő képessé tesz bennünket”. Mi ezerszer elesünk s letérünk az Útról, amit Ő kijelölt számunkra; de ha segítségért fordulunk Hozzá, Ő kezét nyújtja, s számíthatunk a kegyelmére. „Csakis Krisztus érdemei folytán, s az Ő segítségével nyerhetjük el a *szemlélődés kegyelmét*; s aki csak az imáig vagy elmélkedésig jut el, annak is boldognak kell lennie, hogy az *Úr* szolgálóinak szolgálója lehet, akár a legalacsonyabb helyen. Az is hatalmas kegyelem – lehet, hogy az ő útja a legmagasabb az *Úr* szemében”. Teréz egyik kis versében írja: „Amikor a nyugalmi imát / és a meditációt kerestem / mindig segített, / ha a mezőket, a vizet vagy a virágokat szemléltem: / bennük a Teremtő nyomára leltem”. Hiszen Isten jelen van a Természetben is. Az egész teremtett világ értünk, nekünk van teljes szépségében – ne rontsuk meg tehát, hanem mondjunk köszönetet Teremtőjének.

Gergely Gábor: Firenze, A boboli kert dísze (akvarell)